Родині присвячую

Розбивались баси, розливались меди: то Гончарі весілля справляли.

Наїхало багацької родини повна хата. Що хата, — ціле подвір'я, ще й по сусідах вози стрять та ночують гості.

Ворота відчинені наостіж, двері також, нарід пливе, як хвиля. А старий Гончар лиш з фляшкою у руках ходить та всіх частує.

— Шите, люди добрі, кріпіться, чим Бог послав, та веселіть ся разом з нами!

А Гончариха між жінками, як тая пава, походжає. Навішала коралів з дукачами, закотила рукави по лікті та все тую шалінову хустку поправляє та припрошує: "Ану-но, свахо, будьте ми ласкаві та кушайте, не робіть мені смутку в тую веселу годину. Ану-но!"

А часом стрінуться обоє та шуткують з себе:

— Ой старий! Либонь ти других просиш, а сам п'єш; подивися, як тобі ноги танцюють!

А він їй на тоє:

— Та подивися на себе. Де твоя хустка, де чіпець, де твій сором, жінко.

Потім стають і разом просять:

— їжте, сусіди добрі та згідливі, їжте, гостоньки славні, не об'їсте нас. Є такого добра, що для всіх стане. А на нас гніву не майте, бо ми старі. Як той казав: їжте, люди, випивайте, а за решту вибачайте!

Потім знов розходилися. Він у світлицю, а вона в хату, і дальше просили.

— Та бо тому приємови кінця не видно! — говорив сват. — Та бо то, вважаєте, рука болить від ложки, все йно з миски в рот та з миски в рот. Правдиве слово кажу, так якби-м до полудня ціпом махав.

— А я, — підхопив другий, — присяйстоборже з тої лавки на встану. Так якби мене хто до неї стягнем приправив.

— Якби так дома, то пропросили би-сьте жінки, щоби вас на постелю трунула. Правда?

— Таже правда, але тут хіба не годиться.

— У мене, мої ви милі, — просив господар, — будьте як у себе дома. Ми всі люди прості і панських поведінок не знаємо. У нас що в серцю, то й на язиці.

— А що в мисці, то до рота, — докінчив громадський сміхун, Онишко.

— О, вже-то кум Онишко як що скажуть, то так, якби в шайбу влучили, — хвалив Гончар і дальше йшов і дальше просив.

Гамір ріс з кождою мискою, з кождою чаркою. Усякий хотів говорити, а слухати не було кому. Говорили про всьо — про хлопську біду якнайменше, бо то багацька хата, бо то багач віддає наймолодшу доньку. Поки говорили, то говорили, а дальше взяли хвалитись. Хвалилися полем, худобою, дітьми, усім.

— Наше село, — казали, — правда, що небагате, бо ані такого поля, ані пасовиська не має, але зате веселе, найвеселіше зо всіх!

— А в нас, знов, вважайте, великі порядки. Що правда, то правда, але такої школи, як наша, то навіть в місті не видати. Або крамниця, що гадаєте, як?..

1 так безконечно...

А потім прийшло на церкву і на священика.

— Наші єгомость, то таку вам солодку бесіду мають, якби медом мастили. Ніколи не заговорять інакше, лиш: любонько або голубонько. А в церкві то ще не зачнуть проповідати, ще лиш перехрестяться та скажуть: "Возлюблені браття і сестри во Христі!" — а ту вже ціла церква плаче. Такий вам спосіб мають!

— Наші, знов, дай їм Боже здоровля, красно співають. Як потягнуть, то так, як коли б з-під землі голос ішов, аж по ногах скобоче. А потім як не піднесуть, як не закрутять, як не задзвонять, то так, як би під банею птаха літала та Господа Бога хвалила... Красно співають!

— Наші старенькі, дай їм Боже ще хоть кілька літ прожити, то знов кадять; страх як кадять! Ціліська церква в димі стане, аж в носі крутить. А нарід пчихає, як по та-баці... То раз кадять!

Потім хвалили дяків, піддячих та паламарів, що красно дзвонять.

— Якось раз, буде саме рік тому, наш паламар заслаб; взяв гробар дзвониш. Але дзвонив нескладно. Відразу людяк не вподобався. Кажуть ему, щоби так дзвонив, як Ан-тошко, а він на тое, що так, як він, ліпше. 1 було єму ліпше. Бо що одному задзвонить, то другий лягає. Похорон за похороном. А що собі гадаєте, мало він від кождої ями має?.. Роз'ївся

нарід дуже, і хто знає, як би воно було, коли б не Онишко. Видужав і почав дзвонити. І прошу я вас, відразу як би рукою відняв.

Говорили, а сонце котилося вниз. Зразу падало на сволок, на той, що на ньому вирізано: "Сей дом сооружи Іван Мотовило" (себто батько старої Гончарихи), а потім спустилося на голови хлопів, а потім на їх плечі, аж вкінці великим снопом на долівку впало, якби і воно прийшло на весілля, в гості.

А тоді вже найбільша радість була малим дітям. Конечно хотіли єго зловити в свої дрібні долоні.

— Ситом, діти, ситом! — сміялися старші. Діти добули сита і плакали, що сонце втікає. Аж тут на подвір'ю гукнула музика. Троїста.

Старий Фір широко розставив нога, взяв той бас перед себе та все іуцить, як той гупало: бу-тум, бу-тум, бу-тум бас!

А Тома ногою притупує і в решітце кулаком б'є або пальцем по нім суне.

А вже найкраще зо всіх сліпий Стах грає. Перекривив голову, як сорока, тим одним оком десь по небі блудить, а смичком тягне і тягне. Другою рукою по шийці суне та пальцями перебирає... І плаче тая скрипка, і сміється, як дитина, аж за серце бере, пориває. Кілько сіл довкола, так кажуть старі, а такої музики не чували.

А тут сим часом такої молодіжі найшло, такого дівоцтва, як того цвіту, — повне подвір'я. Діти на плоти повилазили, як воробці, та дивляться, коли й собі так на весілля підуть. О! Підожди, небого, підожди! Не одного штовханця дістанеш, не один кусник хліба з'їш, нім виростеш! А кілько то з вас від зимна заков'язне, кілько на цвинтар помандрує, хто вгадає?

Аж тут зчинився крик:

— Дивіть-но, люди добрі, як воно дрібоче, як на зап'ятку вививається, немов старе!

І справді, на мураві, оподалік від толоки, двоє дітей пібралося за підпашки та так завзято гуляє, якби для них музики грали.

— А закличте-но ґаздиню. Най вийде та подивиться, який то тепер гулящий нарід настав!

Вийшла ґаздиня і в долоні сплеснула.

— А мої ж ви онучечки кохані, бодай би я ще вашого весілля діждала, бодай би я вас під вінець благословляла!

Прикликала синів і доньок, та всі не могли зійти з дива, які то тепер діти мудрі.

Світ мудріший, і діти мудріші! Гуляють діти, музики грають, а сонце сміється. Кілько єго було по цілім небі, всьо ту зійшлося, раде побачити таку веселу хвилю.

— Так мені любо, — казала Гончариха, — так мені весело, що всіх би-м цілувала!

І ходила по обійстю та обіймала і цілувала синів і доньок, невісток і зятів. Від найстаршого до наймолодшої. А потім звела їх разом в один гурт та бавилася ними, як дитина ляльками.

— Якби ви знали, які-сьте мені милі, тоби-сьте мене але раз любили! Серце би-м для вас розтворила! 1 тебе, Миколо, — казала до молодого, — і тебе також люблю! А ви, люди, не дивуйтеся, що ми за наймита

доньку віддаємо. Полюбилися, най з Богом проживають! І ми колись були бідні, а нині давіть, якого добра нажили. Нам багатства не треба, а зятя гідного. Ще раз вам кажу, що-м така щаслива, що не витримаю... Ано, музика, гайд! Заграйте раз для мене, старої, ладно ми заграйте! — і посунула на втоптану землю. Всі розступилися перед нею, а вона на самій середині перед музиками стала.

— Спам'ятайся, стара! — гукнув Гончар. — Вважай, бо кости розсипеш та на Сафатовій долині збирати будеш.

— Ет, що ти знаєш! — відповіла і взялася під боки. — Заграйте мені дрібонької а сердечної, тої, з-під самого серця, зо щирої душі.

Заплакала скрипка, загудів бас, решітце забреніло, аж шиби в вікнах озвались.

Дивиться нарід, що то буде. Обступили колесом довкола, а Гончариха всередині. За підбоки держиться, головою крутить, ногами дрібоче:

Щасливая годинонька, Де сходяться діти, Сини мої, як голуби, Де ж мені вас діти?

Сини мої, як голуби, Доньки перепілки, Зяті мої, як соколи, Невістки СО КІЛКИ1

Тягнувся старечий голос, як льняна, тонка нитка, і так дрижав, як вітер, що в осіннє тепле полудне над пшеничною стернею грає. Тягнувся і обмотував цілу велику родину: серце до серця. А нарід дивувався дивним дивом, що стара Гончариха таку пісню зложила і такого голосу добула.

— А ну, ще раз, мамуню! — просили єї діти.

— Та заспівайте ще раз! — наставали люди, навіть музики просили, щоби повторила, але вона не хотіла.

— Раз в житю така щаслива хвиля, раз така пісня! — і зайшлася голосним плачем з великої втіхи.